

Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over de patriotten centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaat wie de patriotten waren, op wie ze kritiek hadden, wat ze wilden veranderen, hoe ze hun kritiek uitten én hoe ze hun doel wilden bereiken. De aflevering die *Het Klokhuis* maakte over de patriotten biedt een duidelijke en aansprekende introductie op het onderwerp.

Titel De patriotten

Vak geschiedenis

Canonvenster

Tijdvak De patriotten

Tijd/duur 1 lesuur

Doelgroep basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm klassikaal of in groepjes

Leerdoelen Aan het einde van de les:

- weten de leerlingen dat Nederland de tweede helft van de achttiende eeuw een republiek was en werd bestuurd door stadhouder Willem V.
- weten de leerlingen dat er crisis was in de Republiek, er veel onvrede was en daardoor een groep kritische burgers opstond die zich patriotten noemden.
- weten de leerlingen dat de patriotten en de orangisten lijnrecht tegenover elkaar kwamen te staan.
- weten de leerlingen wat de patriotten wilden en hoe ze hun kritiek uitten.

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- (kleur)potloden

Beoordeling aan de hand van de bespreking van het werkblad

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over de patriotten. Vooraf vraagt u uw leerlingen wie er aan het hoofd staat van ons land. Hoe noemen we een land waar een koning of koningin aan het hoofd staat? Weten de leerlingen ook hoe we een land zonder koning of koningin noemen?

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaat bij de patriotten op uw digiboord. Hierop staat de aanhouding van prinses Wilhelmina van Pruisen afgebeeld. U vraagt kort een paar leerlingen of ze n.a.v. de Klokhuisaflevering al wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingsstocht, want op deze interactieve vensterplaat is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie op de volgende bladzijden.

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van de werkbladen. Daarna bespreekt u de antwoorden met de leerlingen.

Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering De patriotten
- Interactieve vensterplaat De patriotten
- Werkblad leerlingen De patriotten
- Deze handleiding

Antwoorden op werkbladvragen

- 1 a) 1700-1800 b) Republiek c) Stadhouder
2 a) Patriotten b) Orangisten c) Tegen: Vrijkorps, Keeshond en "Minder macht voor de stadhouder." Vóór: "Méer macht voor de stadhouder", Oranjefan en Kaat Mossel.
3 a) Dat is een soort poster met kritische teksten. b) 'Aan het volk van Nederland c) niet waar - niet waar - waar
4 Ter beoordeling van de leerkracht.

Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les is de vensterplaat van de patriotten. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over de patriotten aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen.

In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over de patriotten te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

Informatie op de vensterplaat

i Koets

Onderwerp: Stadhouder Willem de Vijfde

Beeld: Portret van Willem de Vijfde

Informatie: Dit is een schilderij van prins Willem de Vijfde van Oranje Nassau. Tweehonderd jaar geleden is Nederland nog geen koninkrijk maar een republiek. Een land zonder koning. Wel is er is een stadhouder die het land bestuurt. Hij is verre familie van onze koningin. Willem de Vijfde is zo'n stadhouder.

Lees meer

Willem de Vijfde is geen koning, maar toch gedraagt hij zich wel zo. Hij woont in een mooi paleis en hij is getrouwd met prinses Wilhelmina van Pruisen. Ze is de zus van de koning van Pruisen.

Willem de Vijfde bestuurt het land, met de hulp van een kleine groep rijke burgers. Hij heeft als baas van het leger best veel macht. Maar steeds meer mensen

zijn het niet eens met de manier waarop Willem het land bestuurt. Ze vinden dat de stadhouder teveel macht heeft. Ze noemen zich 'patriotten'.

Suggestie klassengesprek: Nederland was vroeger een republiek, een land zonder koning. Kunnen uw leerlingen enkele voorbeelden noemen van landen die nu een republiek zijn? Deze landen worden niet bestuurd door een stadhouder. Door wie wel?

i Patriot op paard

Onderwerp: De patriotten

Beeld: Schooltv Beeldbankclip

Informatie: In de tweede helft van de achttiende eeuw is ons land niet meer zo rijk. De Gouden Eeuw is nu echt voorbij. Het land raakt zelfs in een crisis. Steeds meer mensen zeggen dat stadhouder Willem de Vijfde de schuld is van de crisis. Deze mensen noemen zich 'patriotten'.

Lees meer

In de Gouden Eeuw (1600-1700) verdiende Nederland heel veel geld aan de handel over zee. Maar in de tweede helft van de achttiende eeuw gaat het slecht met ons land. Er is zelfs crisis. Door een oorlog met Engeland leidt het land zware verliezen. De handel over zee ligt stil en er wordt bijna niets meer verdiend. Steeds meer mensen hebben honger. De Patriotten vinden dat het allemaal de schuld is van stadhouder Willem de Vijfde en van een aantal rijke families die al heel lang de baas zijn in ons land. Dat moet veranderen!

i Oranje vlag

Onderwerp: Orangisten

Beeld: Portret Kaat Mossel

Informatie: Dit is Kaat Mossel. Eigenlijk heet ze Catherina Mulder. Ze is een beroemde orangist. Orangisten zijn aanhangers van stadhouder Willem de Vijfde. Ze blijven hem trouw. Ze vinden dat de stadhouder juist méér macht moet krijgen, zodat hij zijn werk beter kan doen.

Lees meer:

Kaat Mossel is een doodgewone vrouw die mossels verkoopt in Rotterdam. Ze is fel tegen de patriotten. Regelmatig organiseert ze samen met haar vriendinnen demonstraties tegen de patriotten. Meestal leiden deze demonstraties tot geweld en brandstichting.

Ook vallen ze de patriotten lastig op de verjaardag van Willem de Vijfde. Ze moeten oranjelinten dragen en geld geven ter ere van de stadhouder. Uiteindelijk wordt Kaat opgepakt en gevangengezet.

i Patriot met trommel

Onderwerp: 'Aan het volk van Nederland'

Beeld: Afbeelding 'Aan het volk van Nederland'

Informatie: De patriotten schrijven kranten en pamfletten om te laten zien dat het anders moet in Nederland. Een pamflet is een soort poster met kritische teksten erop. Ze worden stiekem verspreid. Een van de meest bekende pamfletten uit die tijd is 'Aan het volk van Nederland'. Het is geschreven door Johan Derk van der Capellen.

Lees meer

Johan Derk van der Capellen is een van de leiders van de patriotten. Hij vindt het heel belangrijk dat iedereen zijn boodschap te lezen krijgt. Daarom verspreidt hij zijn pamflet over heel Nederland. Hij roept iedereen op om zich te verzetten tegen stadhouder Willem de Vijfde, die hij de grote onderdrukker noemt. Johan is bang om opgepakt te worden, daarom zet hij zijn naam er niet onder. Het pamflet wordt 's nachts in het diepste geheim bij de mensen onder de deur door geschoven.

i Keeshondje

Onderwerp: Spotprent

Beeld: Afbeelding spotprent 'De gewapende Kees'

Informatie: De orangisten en patriotten maken elkaar belachelijk in spotprenten. Spotprenten zijn tekeningen waarin je je tegenstander voor gek zet. De orangisten noemen de patriotten keeshondjes. Dit is een spotprent tegen de vrijkorpsen van de patriotten.

Lees meer

De patriotten hebben veel kritiek op stadhouder Willem de Vijfde. Maar ze zijn bang om straf te krijgen. Daarom leveren ze hun kritiek stiekem. Dat doen ze door bijvoorbeeld spotprenten te maken.

De orangisten doen al snel hetzelfde. Het gaat hard tegen hard. De orangisten noemen de patriotten keeshondjes. De patriotten tekenen de orangisten als domme ezels en stadhouder Willem de Vijfde als een dronken zwijn.

Suggestie klassengesprek: De patriotten leverden hun kritiek stiekem door krantjes, pamfletten en spotprenten te maken. Vinden uw leerlingen dat een effectieve manier van kritiek uiten? Waarom wel of waarom niet?

Denken uw leerlingen dat er nu slimmere manieren zijn om ervoor te zorgen dat heel het land je kritiek kan horen/lezen? U inventariseert enkele antwoorden. Wat denken uw leerlingen: Moeten we ook nu nog onze kritiek op de regering stiekem geven? Laat ze hun antwoord motiveren.

i Patriot met wapen

Onderwerp: Vrijkorpsen

Beeld: Afbeelding vrijkorps

Informatie: De stadhouder is ook de baas van het leger. Willem de Vijfde heeft daarom veel macht. Maar de patriotten richten kleine legertjes op waarover Willem géén macht heeft: vrijkorpsen. Ze leggen geld bij elkaar en kopen geweren en uniformen. Er zijn regelmatig flinke vechtpartijen tussen de patriotten en de orangisten. Er vallen zelfs doden.

Lees meer:

In sommige steden in het westen van het land grijpen de patriotten de macht. De patriotten krijgen het voor het zeggen in steden zoals Haarlem, Gouda, Utrecht en Delft. Hier nemen zij nu de besluiten.

Willem de Vijfde heeft er niets meer te vertellen. Hij is bang voor de patriotten met hun wapens. Samen met zijn vrouw en kinderen vlucht Willem vanuit Den Haag naar Nijmegen. De Patriotten denken dat ze de strijd nu gewonnen hebben.

i Wilhelmina van Pruisen

Onderwerp: Wilhelmina van Pruisen

Beeld: Portret Wilhelmina van Pruisen

Informatie: Willem de Vijfde is bang voor de patriotten met hun wapens. Samen met zijn vrouw Wilhelmina van Pruisen vlucht hij vanuit Den Haag naar Nijmegen. De patriotten denken nu dat ze gewonnen hebben. Willem vindt het eigenlijk ook wel best zo. Maar Wilhelmina laat het er niet zomaar bij zitten. Zij zal wel eens even laten zien wie de baas van het land is.

Lees meer

Wilhelmina vertrekt met een koets richting Den Haag. Maar onderweg houden patriotten haar tegen. Bij het plaatsje Goejanverwellesluis (vlak bij Gouda) moet

Wilhelmina wachten in een boerderij. Ze mag voorlopig niet verder reizen. Uiteindelijk heeft Wilhelmina geen andere keus dan terug te keren naar Nijmegen. Ze is diep beledigd!

i Sluis

Onderwerp: Aanhouding Goejanverwellesluis

Beeld: Afbeelding aanhouding Goejanverwellesluis

Informatie: Goejanverwellesluis is een klein plaatsje in de buurt van Gouda. Op 28 juni 1787 wordt Wilhelmina van Pruisen, de vrouw van Willem de Vijfde, door een aantal patriotten opgepakt en hier vastgehouden. Ze moet wachten in een boerderij en mag voorlopig niet verder reizen.

Lees meer

Wilhelmina was eigenlijk onderweg van Nijmegen naar Den Haag. Maar uiteindelijk kan ze weinig anders doen dan terugkeren naar Nijmegen. Ze is diep beledigd! In een brief vraagt Wilhelmina haar broer, de koning van Pruisen, om hulp. Hij stuurt een leger van maar liefst 20.000 soldaten!

Dit leger is veel te sterk voor de patriotten. De meesten vluchten naar Frankrijk. Willem en Wilhelmina kunnen nu weer terug naar Den Haag. Willem is er weer de baas. Maar als een paar jaar later Franse legers Nederland veroveren, keren de patriotten terug. Willem, Wilhelmina en hun kinderen moeten naar het buitenland vluchten.

Kijk ook eens op www.entoen.nu/patriotten voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster De patriotten.

Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

